

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور

۴۳. پشهادی در خصوص اعطای جوایز صادراتی

مقدمه

تجارت خارجی در سال‌های اخیر تحت تأثیر برخی از مجموعه عوامل برونزا از جمله تحریم‌های بین‌المللی و مجموعه سیاست‌های داخلی اتخاذ شده اقتصادی قرار گرفته و همین عوامل موجب اتخاذ سیاست‌های مقطعی و عدم امکان اجرای برخی برنامه‌های بلندمدت به‌ویژه در توسعه صادرات غیرنفتی شده است. براساس آخرین گزارش عملکرد قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی^۱ لغو تعهد ارزی صادرکنندگان و آزادسازی خریدوفروش ارز حاصل از صادرات به نرخ آزاد توسط سیستم بانکی، کاهش محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های صادرات، تسهیل در واردات موقت مواد اولیه برای فرآوری و صادرات، کاهش زمان استرداد مالیات بر ارزش افزوده کالاهای صادراتی، حذف مجوزهای غیرضرور تجاری، الکترونیکی نمودن فرآیندها، کاهش تعداد طبقات تعرفه‌ای و تشدید برخورد با واردات غیررسمی از جمله اقداماتی بوده که در راستای تسهیل تجاری در دستور کار دولت قرار گرفته است. با این حال اثربخشی این اقدامات در توسعه صادرات و مدیریت واردات به نحو ملموس قابل مشاهده نمی‌باشد.

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال دوم

شماره ثبت:

۳۴۸

شماره چاپ:

۷۶۰

برخی از چالش‌های پیش‌روی مهم صادرات غیرنفتی

علیرغم اقدامات انجام شده در سال‌های اخیر و گشایش‌های نسبی در تحریم‌های اقتصادی، صادرات غیرنفتی با احتساب میعانات گازی در هشت‌ماهه سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل ۱/۲۱- درصد کاهش داشته و برابر با ۲۸,۴۸۸ میلیون دلار است. همچنین تراز تجاری هشت‌ماهه سال ۱۳۹۶ حدود ۳۹۳۱- میلیون دلار است که بعد از مثبت شدن تراز در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ مجدداً در ماه‌های اخیر منفی شده است. واردات در هشت‌ماهه سال جاری در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۱۷/۵ درصد رشد داشته است که در کنار کاهش صادرات غیرنفتی قابل تأمل است، البته منفی بودن تراز تجاری به تعریفی که مراکز آماری از صادرات غیرنفتی دارند، بستگی دارد و اگر میعانات گازی جزء صادرات غیرنفتی حساب نشود این تراز منفی‌تر نیز می‌شود که نشان‌دهنده شکننده بودن تراز تجاری در کشور است و مقایسه روند صادرات غیرنفتی با روند واردات مناسب‌تر به نظر می‌رسد. بیشترین کاهش در اقلام صادراتی کالاهای غیرنفتی مربوط به کالاهای کشاورزی، پتروشیمی و میعانات گازی است. پایین ماندن سطح قیمت نفت و فرآورده‌های آن، کاهش قیمت کالاهای عمده صادراتی ایران و افزایش قیمت کالاهای وارداتی از جمله مهمترین عوامل تأثیرگذار بر حوزه تجارت در سال ۱۳۹۵ بوده است. صادرات کالاهای غیرنفتی به دلیل عواملی از قبیل باقی ماندن برخی مشکلات نقل و انتقال بانکی، بالا بودن هزینه حمل‌ونقل جاده‌ای، ریلی و دریایی، عدم تحقق کامل بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و بالا بودن هزینه تأمین مالی صادرات، در هشت‌ماهه ابتدای سال ۱۳۹۶ با روند کاهشی مواجه بوده است.

تاریخ چاپ:

۱۳۹۶/۹/۲۱

معاونت پژوهش‌های

اقتصادی

دفتر: مطالعات

اقتصادی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۱۵۶۷۵

تاریخ انتشار:

۱۳۹۶/۱۰/۱۱

۱. سازمان برنامه و بودجه کشور (۱۳۹۶). گزارش عملکرد قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۵، جلد اول: حوزه فرابخشی، ۱

براساس گزارش سازمان برنامه و بودجه کشور^۲ از جمله مهمترین چالش‌های پیش‌روی حوزه صادرات غیرنفتی می‌توان به سهم پایین محصولات نهایی و با ارزش‌افزوده بالا در صادرات کشور و اتکای بخش عمده صادرات کشور به محصولات پایه و کمتر فرآوری شده، رقابت‌پذیری پایین کالاهای صادراتی در بازارهای خارجی ناشی از بالا بودن هزینه‌های تولید، پایین بودن بهره‌وری، هزینه‌های مبادله بنگاه‌ها، بالا بودن سطح عمومی قیمت‌ها و پایین بودن کیفیت کالاهای تولید داخل، نرخ دوگانه ارز، وجود بوروکراسی و تعدد مراکز تصمیم‌گیری در حوزه تجارت خارجی، عدم تنوع بازارهای صادراتی، اتکا به کشورهای معدود و به‌ویژه کشورهای همسایه، بی‌ثباتی روابط سیاسی با کشورهای منطقه و بالا بودن هزینه حمل‌ونقل ناشی از ضعف زیرساخت‌های ارتباطی حمل‌ونقل اشاره کرد.

به هر حال برخی از این چالش‌ها نیاز به اقدامات کوتاه‌مدت دارد و برخی دیگر از جمله تکمیل زیرساخت‌ها، ارتقای کیفیت تولید به‌واسطه کاهش انحصارها در اقتصاد، افزایش بهره‌وری، ایجاد ثبات در روابط سیاسی، اصلاح فضای کسب‌وکار از جمله اقدامات اساسی و بلندمدت محسوب می‌شود که تا حل نشوند نمی‌توان انتظار داشت جهش کیفی و کمی قابل توجهی در صادرات رخ دهد.

جدول ۱. آخرین وضعیت پرداخت انواع مشوق‌ها در جهت حمایت از صادرات در سال ۱۳۹۵

عنوان برنامه	بودجه مصوب ۱۳۹۵ (میلیون ریال)	هزینه‌کرد اعتبارات تخصیصی
حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی در کشور هدف صادراتی	۸۴,۰۰۰	۳۴,۰۲۱
کمک به برقراری خطوط منظم ریلی، دریایی و هوایی	۱۲۰,۰۰۰	۰
پرداخت بخشی از هزینه‌های صدور ضمانت‌نامه‌ها و بیمه‌نامه‌های صادراتی	۱۴۰,۷۰۰	۱۰۷,۸۷۸
پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت نشان‌های تجاری ایرانی در بازارهای هدف	۲۲,۵۰۰	۱۰,۰۰۰
کمک به تبلیغات بازاریابی، اطلاع‌رسانی، آموزش و فرهنگ‌سازی در حوزه صادرات	۴۰,۰۰۰	۱۵,۰۰۰
پرداخت بخشی از هزینه‌های اجاره دفاتر و انبار شرکت‌های صادراتی در کشورهای هدف صادراتی	۳۶,۰۰۰	۰
پرداخت یارانه سود تسهیلات واحدهای تولیدی با اولویت تولیدات صادراتی	۹۰۰,۰۰۰	۳۳۳,۱۰۱
کمک سود تسهیلات بانکی به صادرکنندگان	۲۵۸,۰۰۰	
کمک سود تسهیلات بانکی به سرمایه‌گذاری برای تأمین زیرساخت‌های صادراتی از قبیل پایانه‌ها، سردخانه، سایت نمایشگاهی و امثالهم	۶۹,۸۰۰	
اعطای جوایز صادراتی خدمات	۳۶۰,۰۰۰	۰
اعطای جوایز صادراتی کالا	۱,۵۶۹,۰۰۰	۰
جمع کل	۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰

مأخذ: مستندات ارائه شده توسط وزیر صنعت، معدن و تجارت در جلسه مورخ ۱۳۹۶/۱۰/۴ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی.

همان‌طور که جدول ۱ نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۵ نسبت اعتبارات تخصیص‌یافته به کل اعتبار مصوب جهت حمایت از صادرات حدود ۱۴ درصد است که نشان از عدم تخصیص کافی اعتبارات از سوی دستگاه‌های متولی دارد. جدول ۲ نیز نشان می‌دهد که در سال جاری (تاکنون) اعتباری جهت حمایت از صادرات در قالب روش‌های مختلف تخصیص نیافته است.

جدول ۲. آخرین وضعیت پرداخت انواع مشوقها در جهت حمایت از صادرات در سال ۱۳۹۶ (تاکنون)

اعتبارات تخصیص یافته در سال ۱۳۹۶	بودجه مصوب ۱۳۹۶ (میلیارد ریال)	اولویت اول - از محل ردیف بودجه ۷۴-۵۵۰۰۰
۰	۴۶۰	پرداخت جوایز صادرات خدمات فنی و مهندسی
۰	۱۰۰	حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی معتبر خارج از کشور و نمایشگاه‌های اختصاصی در بازارهای هدف
۰	۲۰۰	کمک به برقراری خطوط منظم ریلی، دریایی و هوایی
۰	۱۱۰	کمک سود تسهیلات بانکی به صادرکنندگان کالا و خدمات
۰	۲۰	پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت نشان‌های تجاری ایرانی در بازارهای هدف
۰	۸۰	کمک به تبلیغات بازاریابی، اطلاع‌رسانی، آموزش و فرهنگ‌سازی در حوزه صادرات
۰	۵۰	کمک به راه‌اندازی مراکز فروش و بازاریابی محصولات صادراتی ایرانی در بازارهای هدف اولویت‌دار
		از محل ردیف بودجه ۹۰-۵۵۰۰۰
۰	۸۵۰	اولویت اول - پرداخت یارانه سود تسهیلات واحدهای تولیدی با اولویت تولیدات صادراتی
		از هدمندسازی یارانه‌ها
۰	۴۰۰۰	اولویت دوم - جوایز صادراتی کالا
	۵,۸۷۰	جمع کل

مأخذ: همان.

علیرغم اینکه دولت در مصوبه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی که در جلسه مورخ ۱۳۹۶/۵/۹ به استناد مفاد مصوبه شماره ۵۸۰۰۱/ت/۵۲۴۴۲ ه مورخ ۱۳۹۶/۶/۲۱ هیئت وزیران را تصویب کرد، اما اعتبارات پیش‌بینی شده در این بسته تاکنون تخصیص نیافته و این موضوع یکی از اصلی‌ترین دلایل عدم اجرای برنامه‌های حمایتی برای توسعه صادرات به‌شمار می‌آید.

به‌نظر می‌رسد تصویب قانونی در خصوص حمایت از صادرات با هدف تقویت ضمانت اجرای احکام حمایت از صادرات و تخصیص اعتبارات مصوب بتواند بخشی از خلأهای موجود در این زمینه را پوشش دهد، البته توجه به این نکته ضروری است که اتکای صرف به برخی از حمایت‌های کوتاه‌مدت شامل اعطای معافیت کالاهای وارداتی مرتبط با اقلام صادراتی، صندوق‌های صادراتی، برگزاری نمایشگاه‌های داخلی و خارجی، مالیات و عوارض صادرات برخی از اقلام، پوشش بیمه تجاری و یارانه و جوایز صادراتی رافع تمامی مشکلات ساختاری تولید و صادرات نخواهد بود و لازم است تصویب و ابلاغ استراتژی توسعه صنعتی و کشاورزی و اجرای سیاست‌های تجاری مدون در دستور کار دولت قرار گیرد.

پیشنهاد

با توجه به مباحث مطرح شده پیشنهاد ذیل در خصوص حمایت از صادرات از طریق تأمین مالی جوایز صادراتی ارائه می‌شود:

در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و حمایت از صادرات کالاهای غیرنفتی و خدمات با اولویت خدمات فنی و مهندسی دولت مکلف است تا سقف ۱۰,۰۰۰ میلیارد ریال منابع مالی را از محل درآمد حاصل از فروش و صادرات فرآورده‌های نفتی و سایر درآمدهای این قانون جهت تأمین هزینه‌های مربوط به مشوق‌های صادراتی از قبیل اعطای جوایز صادراتی نقدی، کمک سود تسهیلات بانکی جهت حمایت از تولیدات صادراتگرا و سرمایه‌گذاری برای تأمین زیرساخت‌های صادراتی، کمک به حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی، کمک به برقراری خطوط منظم ریلی، دریایی و هوایی، کمک به تبلیغات بازاریابی، اطلاع‌رسانی، کمک به راه‌اندازی مراکز فروش و بازاریابی محصولات صادراتی در بازارهای هدف اولویت‌دار و تقویت خوشه‌ها و شرکت‌های بزرگ صادراتی پیش‌بینی و پرداخت نماید.

تبصره «۱» - دولت مکلف است تا سقف ۳,۰۰۰ میلیارد ریال، کلیه مطالبات قطعی صادرکنندگان که به‌موجب قوانین و مقررات جاری برعهده دولت است را از طریق صدور اسناد تسویه خزانه و سازوکار مندرج در بند «و» تبصره «۵» این قانون با کلیه بدهی‌های قطعی مالیاتی، گمرکی و سایر بدهی‌های صادرکنندگان به دولت تهاتر نماید. جوایز صادراتی، اعتباری برای پرداخت بدهی سال آتی این اشخاص به دولت نیز محسوب می‌شوند.

تبصره «۲» - آیین‌نامه اجرایی این ماده، یک ماه پس از تصویب این قانون توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

